25- VASIYYET BAHSI
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
1- Üçte Biri Vasiyyet Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler :
2- Sadaka Sevaplarinin Mevtaya Ulasmasi Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
3- Öldükten Sonra Insana Erisecek Sevab Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
4- Vakif Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
5- Vasiyyet Edecek Bir Seyi Bulunmayan Kimsenin Vasiyyeti Terk Etmesi Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

25- VASIYYET BAHSI

1- (1627) Bize Ebû Hayseme Züheyr b. Harb ile Muhammed b. El-Müsennâ El-Anezî, rivayet ettiler. Lâfiz Ihni'l-Müsennâ'nindir. (Dediler ki) : Bize Yahya —bu zât Ibni Saîd El-Kattan'dir— Ubeydullah'dan rivayet etti. (Demis ki) : Bana Nâfi', Ibni Ömer'den naklen haber verdi ki, Besûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Vasiyyet etmek istedigi bir seyi bulunup da üzerinden iki gece geçen bir müslümanin hakki ancak vasiyyetinin yaninda yazili bulunmasidir.» buyurmuslar.

2- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abede b. Süleyman ile Abdullah b. Nümeyr rivayet ettiler. H.
Bize Ibni Nümeyr dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bana babam rivayet etti.
Her iki râvi Ubeyduilah'dan bo isnatfta rivayette bulunmuslardir. Ancak ikisi de :
«Vasi yy et edecegi bîr seyi o I en» demis; «Vasiyyet etmek Istedigi» dememisindir, [1]

3- (...) Bize Ebû Kâmil EI-Cahderî de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hammâd yâni Ibni Zeyd rivayet etti. H.
Bana Züheyr b. Harb dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îsmâil yâni îbni Uleyye rivayet etti. Bu râvSerüi ikisi de Eyyûb'dan rivayet etmislerdir. II.
Bana Ebu't-Tâhir de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize IbnI Vehb haber verdi. (Dedi ki) : Bana Yûnus haber verdi. H.
Bana Hârûn b. Saîd El-Eylî dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Üsâme b. Zeyd El-Leysî haber verdi. H.
Bize Muhammed b. Bâfi' de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Ebî Füdeyk rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hisâm yâni Ibni SaM haber verdi.
Bu râvilerin hepsi Nazi'den, o da Ibni Ömer'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem- den naklen Ubeydullah hadîsi gibi rivayette bulunmus; ve hepsi: «Vasiyyet edecek bir seyi varsa- demislerdir. Yalniz Eyyub'un hadîsinde istisna vardir; çünkü o Yahya'nin Ubeyduilah'dan rivayet ettigi gibi:
«Vasiyyet etmeyi diledigi» demistir.

4- (...) Bize Hârûn b. Ma'rûf rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdullah b. Vehb rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Amr — hu zât Ibni'l-Hâris'tIr— tbni Sihâb'dan, o da Sâlim'den, o da babasindan naklen haber verdi ki, Sâlim'in babasi ResûIüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'i:
«Vasiyyet etmek istedigi bir seyi bulunup da üzerinden üç gece geçen bir müslümanin hakki ancak vasiyyeîinin yaninda yazili bulunmasidir.» buyururken isitmis.

Abdullah b. Ömer diyor ki: ResûIüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellew,)'in bunu söyledigini isiteli vasIyyetim yanimda olmaksizin üzerimden bir gece geçmis degildir.

(...) Bana bu hadîsi Ebu't-Tâhir ile Harmele de rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize tbni Vehb haber verdi. (Dedi ki) : Bana Yûnus haber verdi. H.
Bana Abdülmelik b. Suayb b. Ley s dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bana babam, dedemden naklen rivayet etti. (Demis ki) : Bana Ukayl rivayet etti. H.
Bize tbni Ebî Ömer ile Abd b, Humeyd de rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Abdürrezzak rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ma'mer haber verdi.
Bu râvIlerin hepsi Zührî'den bu isnâdla Arar b. E!-Haris'in hadîsi gibi rivayette bulunmuslardir.
Bu hadîsi Buhâri, Tirmizî, Nesâî ve îbni Mâce «Vasâyâ» bahsinde muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Vasiyyet: Lügatte eklemek mânâsina gelir.
Serîatte: Ölümden sonraya izafe edilen bir temliktir. Bu temlike vasiyyet denilmesi sag iken yapilan bir seyi öldükten sonrakine ekledigi içindir.
Imam Sâfiî'ye göre bu hadîsin mânâsi: «Müslüman için en akla uygun ve ihtiyat olan sey vasiyyetinin yazili olarak yaninda bulunmasidir.» demektir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Hadîs-i serif vasiyyete tesvik etmektedir. Zahirîler bu hadîsle istidlal ederek vasiyyetin vâcib oldugunu söylemislerdir. Zührî : «Allah azdan olsun çoktan olsun vasiyyeti hak kilmistir.» diyor. Ebû Mi.clez'e: «Vasiyyet her zengine mi lâzimdir?» diye sorulmus. «Geride hayir birakan herkese lâzimdir.» cevâbini vermistir. Rivayete göre ashab-i kiramdan Talha ile Zübeyr (Radiyailahv anh) vasiyyet babinda siddet gösterirlermis. Abdullah b. Ebî Evfâ ile Talha b, Musarrif (Radiyallahü anh) ile Sabî , Tâvûs ve diger bazi tabiînin kavilleri de budur.
Ulemâdan bir taifeye göre vasiyyeti yapan zengin olsun, fakir olsun vasiyyet vâcib degildir. Ibrahim Nehaî, Sa'bî, Sevrî, Imam Mâlik ve Imam Safiî buna kaildirler. Ibni'I -Arabi: «Selefin ilk zamanlarinda vasiyyetin vâcib oldugunu söyleyen bir kimse bilmiyoruz.» demistir. Ibrahîra Nehaî ile Sa1bî anne-babaya ve yakin hisimlara vasiyyeti mendûb saymislardir. Tâvûs ile. Dahhâk'e göre ise sayet mirasçi olamiyorlarsa bunlara vasiyyet nass-i Kur'ân ile vâcibtir. Tâvûs : «Bir kimse ecnebilere vasiyyet eder de akrabasi da bulunursa vasiyyet bozularak mal akrabaya verilir.» demis; Dahhâk dahî bir parça mali olup da akrabasina vasiyyet yapmadan ölen kimsenin Allah'a âzî olarak gittigini söylemistir.
Hanefîler'e göre vasiyyet müstehabtir. Çünkü vasiyyet : Bir kimsenin malinda hak isbâtidir. Binâenaleyh hibe ve ariyet gibi o da vâcib degildir. Bu hadîsle vasiyyetin vâcib olduguna. istidlal etmek dogru degildir; zîra hadîsin râvisi Abdullah b. Ömer vasiyyet yapmamistir. Vâcib olsaydi mutlaka yapar; kendi rivayet ettigi hadîse mu-halefette bulunmazdi.
Gerçi babimizin bir rivayetinde Hz. Abdullah b. Ömer 'in: «Resûlüllah (Sailaîîahü Aleyhi ve Sellem)'m bunu söyledigini isiteli vasiy-yetim yanimda olmaksizin üzerimden bir gece geçmis degildir.» dedigi gârülüyorsa da Ibni'l-Münzir ile baskalarinin tahrîc ettikleri îbni Ömer hadîsi buna muarizdir. O hadîste söyle deniliyor : «Ölüm döseginde iken îbni Ömer'e: Vasiyyet yapmiyor musun? diye sordular da, su cevâbi verdi: Malimi ne. yapardigimi Allah biliyor; evime gelince: Bu hususta kimsenin çocuklarima ortak olmasini istemem.»
Bu iki rivayetin arasi söyle bulunmustur. Ibni Ömer vaktiyle vasiyyetini yazarmis. Sonralan vasiyyet ettigi seyleri muallâk olarak yürürlüge sokmaga baslamistir. «Malimi ne yapardigimi Allah biliyor.» sözü ile buna isaret etmistir. Zamanla ta'lîka lüzum görmeden te-sadduk etmek istedigi seyleri dogrudan dogruya geçerli kilmaga baslamistir.
Ibni'l-Münzir'In rivayetine göre Ebû Sevr: «Âyet ve hadîsteki vasiyyetten murâd: Emanet mal, kul hakki veya Allah bor-nu gibi vasiyyet edilmezse zayi' olacagindan korkulan ser'î haklardir.» demistir.

2- Sâhid huzurunda yazilmasa bile yaziya i'timâd caizdir. Imam Ahmed'le Sâfiîler 'den Muhammed b. Nasr'm kavilleri budur. Imam Sâfiî'ye göre vasiyyet yapmakta acele etmek, vasiyyeti saglamliginda ve sâhid huzurunda yapmak, muhtaç oldugu seyleri vasiyyetnâmesine yazmak müstehabtir. Sonradan vasiyyete muhtaç bir sey zuhur ederse o da ayni vasiyyetnâmeye yazilir.
3- Insan ölüm için hazirlikli olmalidir. Zira hiç bir kimse anîden nerede ölecegini bilmez.
4- Menfaati vasiyyet caizdir. Hadîsteki «Vasiyyet edecek bir je-yi...» tâbiri buna delildir. Cumhurun kavli budur. Ibni Ebî Leylâ ile Ibni Subrume ve Zahirîler'e göre menfaatin vasiyyeti caiz degildir. îbni Abdi1berr de bu kavli tercih etmistir.

1- Üçte Biri Vasiyyet Babi

5- (1628) Bize Yahya b. Yahya Et-Temîmî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibrahim b. Sa'd, Ibni Sihâb'dan, o da Amir b. Sa'd'dan, o da babasindan naklen haber verdi. Söyle demis:
Veda' haccinda (iztirabindan) Öle yazdigim bir sizi dolayisiyle Re-sûlüllah (SaIlallahü Aleyhi ve SeUetn)hem dolasmaga geldi. Bu münasebetle dedim ki:
— Ya Resûlâllah! Agrilarim gördügün dereceye geldi. Ben mal sahibiyim. Bir tek kizimdan baska mirasçim da yok. Malimin üçte ikisini tesadduk edeyim mi?
«Hayir!» cevabini verdi.
— O hâlde yarisini tesadduk edeyim mi?
«Hayir! Üçte bîrini!.. Üçte bir de çok a!.. Çünkü sen mirasçilarini zengin birakirsan bu, onlari muhtaç, âleme el açar vaziyette birakmandan daha hayirlidir. Eger sen bir yiyecek infak eder de onunla Allah'rn rizasini dilersen, ondan dolayi mutlaka mükâfat görürsün; karinin agzina attigin lokma dolayisiyle bile!..» buyurdu. (Ben):
— Yâ Resûlâllah, arkadaslarim (ayrildik) dan sonra ben (burada) kalacak miyim? dedim.
«Sayet sen geri kalir da kendisiyle Allah'in rizâsini diledigin bir is yaparsan mutlaka o is sebebiyle derecen ve yüksekligin artar! Belki de uzun zaman geri kalirsin da senden bir takim insanlar faydalanir; bir takimlari da zarar görür. Allahim, ashabimin hicretini tamama erdir; onlari geri döndürme! Lâkin zavalli Sa'd b. Havledir...» buyurdular.
Sa'd Mekke'de vefat ettigi için Resûlüllah (Saîiaîîahü Aleyhi ve Seliem) onun hakkinda taziyede bulundu.

(...) Bize Kuteybe b. Saîd üe Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Siifyân Uyeyne rivayet etti. H.
Bana Ebu't-Tâhir ile Harmele de rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize tbni Vehb baber verdi. (Dedi ki) : Bana Yûnus haber verdi.
Bize Ishâk b. Ibrahim ile Abd b. Humeyd dahî rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bîze Abdürrazzâk haber verdi. (Dedi ki) : Bize Ma'mer haber verdi.
Bu râvilerin hepsi Zührî'den bu isnâdla bu hadîsin benzerini rivayet etmislerdir.

(...) Bana Ishâk b. Mansur da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Dâ-vûd El-Haferî, Süfyân'dan, o da Sa'd b. Ibrahim'den, o da Âmir b. Sa'd'-dan, o da Sa'd'dan naklen rivayet etti. Sa'd:
Peygamber (SallallahüAleyhi xe Sellem) beni dolasmaya yanima girdi...» diyerek Zührî'nin hadîsi mânâsinda rivayette bulunmus; fakat Peygamber (Sallallahü A leyhi've Sellem) 'in Sa'd b. Havle hakkindaki sözünü zikretmemis; yalniz : Sa'd kendisinden hicret ettigi bir yerde ölmekten çekiniyordu.» demistir.

6- (...) Bana Züheyr b. Harb da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hasen b. Mûsâ rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Züheyr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Simâk b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Mu'ab b. Sa'd, babasindan rivayet etti. Söyle demis:

Hastalandim da Peygamber (SallallahüAleyhiveSellem)'e haber gönderdim. (Geldi). Beni birak, malimi istedigim gibi taksim edeyim; dedim. Razi olmadi. Yarisini (bâri) dedim. Yine razi olmadi. Üçte birini? dedim. Üçte birden sonra sükût buyurdular.
Ondan sonra artik üçte bir caiz (görülür) oldu.

(...) Bana Muhammed b. El-Müsennâ ile Ibni Bessar da rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Su'be, Simak'den bu isnâdla bu hadîsin tenzerini rivayet etti. Ama: «Ondan sonra artik üçte bir caiz (görülür) oldu.» cümlesini zikretmedi.

7- (...) Bana Kaasim b. Zekeriyyâ da rivayet etti. (Dedi ki) ; Bize Hüseyn b. Alî, Zâide'den, o da Abdülmelik b. Umeyr'den, o da Mus'ab b. Sa'd'dan, o da babasmdan naklen rivayette bulundu. Söyle demis: tün malimi vasiyyef edeyim mi? dedim.
Peygamber (Saliaîîahü Aleyhi ve Sellem) beni dolasti. (Kendisine) :
— Bütün malimi vasiyyet edeyim mi? dedim. «Hayir!» cevâbini verdi.
— Yarisini? dedim. (Yine) :
«Hayir!» cevâbini verdi. Bunun üzerine :
— Üçte birini olur mu? dedim. «Evet, üçte bir de çok a!» buyurdular.

8- (...) Bize Muhammed b. Ebî Ömer EI-Mekkî rivayet etti. (Dedi ki) : Bizs Es-Sekafî, Eyyûb Es-Sahtiyânî'den, o da Amr b. Saîd'den, o da Humeyd b. Abdirrahmân El-Himyerî'den, o da Sa'd ogullarinin üçünden, onlarin hepsi de babalarindan nakletmis olmak üzere rivayette bulundu ki, Peygamber (Sallullahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'de Sa'd'in yanma onu dolasmaga girmis. Derken Sa'd aglamis. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem): «Neye agliyorsun?» diye sorunca :
— Kendisinden hicret ettigim bir yerde Sa'd b. Havle'nIn öldügü gibi ölmekten korktum da... cevâbini vermis. Bunun üzerine Peygamber (Sd!!attahü Aleyhi ve Sellem) üç defa :
«Allahim, Sa'd'e sifâ ver! Allahim, Sa'd'e sifâ ver!» diye duâ etmis. Sa'd: Yâ Resûlâllah, benim çok malim var, fakat fcana yalniz kizim mirasçi oluyor; bütün malimi vasiyyet edeyim mi? diye sormus. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem): «Hayir!» cevâbim vermis.
— Ya üçte ikisini? demis. (Yine) : «Hayir!» cevâbini almis.
— Öyle ise yarisini? demis. (Yine) : «Hayir!» buyurmus.
— Üçte biri? demis.
Resulü Ekrem (Sallallahü A leyhi ve Sellem):
«Üçte biri olur. O da çok a!.. Zira senin malindan verdigin sadaka sadakadir. Ama çoluk çocuguna verdigin nafaka da bir sadaka; karinin senin malindan yedigi miktar da bir sadakadir. Süphesiz ki aileni hayirla (yahut maisetle) birakman, onlari âleme el açar vaziyette birakmandan dahc hayirlidir.» buyurmus ve eliyle isaret etmis.

9- (...) Bana Ebu'r-Rabf El-Atekî de rivayet etti. (Decii ki) : Bize Ham mâ d rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Eyyûb; Amr b. Saîd'den, o da Hu-meyd b. Abdirrahmân EI-Himyeri'den, o da Sa'd ogullarinin üçünden naklen rivayette bulundu. (Bunlr.r) Sakafî hadîsi gibi :
«Sa'd Mekke'de hastalandi da Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) unu dolasmaga geldi...» demisler.

(...) Bana Muhammed b. El-Müsennâ da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdülâlâ rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hisâm, Muhammed'den, o da Humeyd b. Abdirrahmân'dan naklen rivayet etti. (Demis ki) : Bana Sa'd b. Mâlik'in çocuklarindan üçü rivayet etti. Her biri kardesinin rivayeti gibi rivayette bulundu; ve Amr b. Saîd'in Humeyd El-Himyerî'den rivayet ettigi hadîs gibi: «Sa'd Mekke'de hastalandi da Peygamber (Sallallahü Aleyhi

ve Seliem)onu dolasmaga geldi...» dedi.

Bu hadîsi Buhâri «Cenâiz», «Megâzî», «Deavât», »Hicret», «Tibb», «Ferâiz», «Vesâyâ» ve «Nefakaat» bahislerinin on yerinde; Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Ibni Mâce «Vasâyâ»da; Nesâ.î »Vasâyâ», «Isretü'n-Nisâ» ve «El-Yevm ve'Meyle»de muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) Efendimizin dolasmaga gittigi hasti Hz. Sa'd b. Ebî Vakkâs (Radiyallahu anh) 'dir. Hadisin metninde tasrîh edildigi vecihle vak'a Haccetü'l-Vedâ'da yâni hicretin onuncu yilinda Mekke'de geçmistir. Süfyân b. Uyeyne bu vak'anin Mekke fethedildigi gün cereyan ettigini söylemisse de dogru degildir. Beyhakî: «Süfyan cemaate muhalefet ederek Mekke fethedildigi gün, dedi ama dogrusu veda' haccinda geçmistir.» diyor.

Hadîsin buradaki rivayetlerinden de anlasiliyor ki, Hz. Sa'd vaktiyle terk ettigi eski vataninda ölmekten korkarak aglamistir. Bunun sebebi, Mekke'de ölmenin hicretine yahut hicretinin sevabina dokunacagindan korkmasidir. Yahut Peygfamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile ashabi gittikten sonra Mekke'de kalmaktan korkmustur. Çünkü aS-hâb-i kiram terk ettikleri bir yere tekrar dönmekten çekinirlerdi.

Sa'd (Radiyallahü anh) zengindi. Bahsettigi bir tek mirasçisi, kizi Aise (Radiyaliahü anha) 'dir. Fakat bu sözle o baska çocugu ve yakin mirasçisi olmadigini anlatmak istemistir. Yoksa ferâiz ilmine göre «afia-be» sayilacak mirasçilari vardi. Bazilari: «Bu sözden maksat, malûm hisse sahibi mirasçi birakmadigini anlatmaktir.» demislerdir; hattâ kadinlari kasdettigini söyleyenler de olmustur. Hz. Sa'd bu sözü erkek çocuklari dogmazdan evvel söylemistir.

Rivayete göre Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hz. Sa'd'in yaninda birini birakmis ve sayet Sa'd (Radiyallahü anh) Mekke'de ölürse oraya defnetmemesini kendisine tenb'îh buyurmustur.

Hadîsin sonunda Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sel!em)'in :

«Lâkin zavalli, Sa'd b. Havle'dir.» buyurdugu görülüyor. Bu zâtin kissasi ihtilaflidir. Bâzilarina göre zavalli sayilmasi Mekke 'den hicret etmeyip orada öldügü içindir. Buhâri 'nin beyanina göre Bedir harbine istirak etmis; sonra Mekke'ye giderek orada vefat etmistir.

îbni Hisâm bu zâtin ikinci hicrette Habesistan'a gittigini, Bedir harbine ve diger gazalara istirak ettigini ve hicretin onuncu yili Haccetü'l-vedâ'da Mekke'de vefat ettigini kaydetmektedir. Baska bir kavle göre Sa'd b. Havle (Radiyallahü anh) hicretin yedinci yilinda akdedilen baris sirasinda Medîne'yi terk ederek ayrilmistir. Bu kavle bakilirsa zavalliliginin sebebi, kendi arzusu ile Mekke'ye dönerek orada ölmesidir. Birinci kavle göre ise sebep mut-îak surette Mekke'de ölmesidir; zîrâ muhacirlikten kazandigi tam sevab elden gitmistir.

Bu hadîsin Humeyd b. Abdirrahmân tarikiyle Sa'd (Radiyallahü anh) ogullarinin üçünden nakledilen rivayeti mürseldir. Çünkü Hz. Sa'd'in ogullari tâbiîndendirler. Muttasil olan ilk rivayetten sonra îmam Müs1im'in bu mürsel rivayeti kitabina almasi, bu babta râvilerin ihtilâfini göstermek içindir. Kaadî Iyâz diyor ki : «Bu ve buna benzer seyler, Müs1im'in kitabinin basinda yeri geldikçe bildirecegini va'dettigi illetlerdendir. Bâzi kimseler, onun bu gibi hadîsleri münferiden tahrîc ettigini ve îzâh edemeden öldügünü zannetmislerdir. Dogrusu sudur ki : Bu serhin basinda da anlattigimiz gibi, Müslim bu illetleri kitabinin muhtelif yerlerinde zikretmistir. Bu hilaf bu rivayetin dogruluguna ve hadîsin esas itibariyle sihhatine dokunmaz; zîra hadîsin asli Humeyd'in Sa'd ogullarindan naklettiginden baska rivayetlerle sabit olmustur. Müs1im'in bazi ta'rîkle-rinde Sa'd ogularindan meysul rivayeti de sabit olmustur...»

Bir hadîs hem muttasil hem mürsel olarak rivayet edilirse sahih kavle göre ona muttasil hükmü verilirdigini kitabimizin basinda görmüstük.

\£Üliy» cümlesindeki birinci «sülüs»ü mansub ve merfû'

okumak caizdir. Mansub okunmasi (igrâ1) yahut fiil takdirine göredir. «Üçte birini ver!» mânâsina gelir. Merfû' okunmasi fi'linin faili olmasi sebebiyledir; yahut (sülüs) mübtelâ olup haberi atilmistir. Bunu haber kabul edip mübtedasini mahzuf saymak dahî caizdir, ifâdesindeki (lokma) kelimesinin sonu dahî merfu', mansub ve mecrur okunabilir. Merfû' okundugu takdirde (hattâ) ibtidâiye olup haberi cümlesidir. Mecrûr okunursa (hattâ) harfi cerr; mansub okunursa atif harfi olur.

Ilk rivayetin sonundaki: «Sa'd Mekke'de vefat ettigi için. . taziyede bulundu.» cümlesi râvinin sözüdür. Bu sözü söyleyen bazilarina göre Hz. Sa'd b. Ebî Vakkaas 'dir. Zührî'nin sözü oldugunu iddia edenler de vardir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler :

1- Hasta dolasmak müstehaptir. Bu hükümde devlet reisi de dâhildir.
2- Mal biriktirmek mubahtir; zîra «Zû mâl» tâbiri örfen yalniz çok mal hakkinda kullanilir. Sofiyyeden bâzilarina göre mal biriktirmek mezmumdur.
3- Hadîs-i serif mirasçilarla vasiyyet arasinda adalete riâyet gerektigine delildir. Cumhuru ulemâ Hz. Sa'd'in : «Bütün malimi tesad-duk edeyim mi?» sözü ile istidlal ederek : «Hastanin bagis ve sadakasi malinin üçte birinden verilir.» demislerdir. Hanefîler'le Imam Mâlik, Leys, Evzâî, Sevrî, imam Safiî, Imam Ahmed, Ishak ve bilûmum hadîs imamlanniri mezhepleri budur.
Zahirîler 'ce hastanin bagisi bütün malindan çikarilir, Ibni Battal: «Eski ulemâdan buna kail hiç bir kimse bilmiyoruz.» diyor.
Nevevî sunlari söylemistir: «Ulemâmiz ve diger ulemâ: Mirasçilar zengin iseler teberruan malin üçte birini vasiyyet etmek müstehab, fakîrseler üçte birden daha azini vasiyyet müstehab olur; demislerdir. Su asirlarda mirasçisi olan kimsenin vasiyyeti mirasçilarin rizasi olmaksizin üçte birden fazla nafiz olamayacagina ulemâ ittifak etmislerdir. Ama mirasçinin rizasiyle bütün malinin vasiyyet edilebileceginde de müttefiktirler.
Bizim mezhebimize ve cumhura göre mirasçisi olmayan kimse ma-imm üçte birinden fazlasini vasiyyet edemez. Ebû Hanîfe ile arkadaslari, îshâk ve bir rivayette Imam Ahmed bunu caiz görmüslerdir. Mezkûr kavil Hz. Alî ile Ibni Mes'ûd 'dan rivayet olunmustur.»
4 - cümlesinin basindaki (en) edati (in) seklinde de okunmustur. Bu cümle sila-i rahime (akrabaya yardima) ve mirasçilara sefkata tesviktir.
5- «Eger sen bir yiyecek infâk eder de onunla Allah'in rizasini dilersen ondan dolayi mutlaka mükâfat görürsün..,» cümlesi, hayir yollarina yapilan infakin müstehab olduguna, amellerine niyete göre sevaplandirilacagina, Allah'in rizasi kasdedilirse çoluk çocugun nafakasindan dolayi bile sevap kazanilacagina delildir. Allah'in rizasi maksadiyle islenen mubah bile sevap olur. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) buna isâreten:
«Karinin agzina attigin lokma dolayisiyle bile...» buyurmustur. Çünkü bir insanin karisinin agzina lokma atmasi dünya sehvetlerinin ve mubah olan lezzetlerin en hususîlerinden dir. Bu is ekseriyetle sakalasma ve oynasma âninda olur ki, bu hal ibâdet ve taata son derece uzak bir mubah halidir. Böyle iken bile agiza atilan lokma ile Allah'in rizasi kasdedilirse sevâb yazilacagini Resûl-ü Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz haber vermektedir ki, sair ta'at halleri buna kiyas oluna!..
5- Ibadette bulunmak için uzun ömür dilemek caizdir.
6- Bu hadîs bir mu'cizedir. Çünkü Sa'd (Radryalkthu anh) o günden sonra kirk yil daha yasamis; Irak'a vâlî olmus; birçok kimseler onun himmetiyle hidâyete ermis; bir takim küffârm da canlari Cehenneme gönderilmis; kadinlari, çocuklari esîr, mallari milkleri ganimet olarak alinmistir.
7- Mirasçiyi zengin etmeye çalismak, onu fakir birakmaktan efdal-dir. Zenginligin fakirlikten daha makbul oldugu buradan alinmistir.
« Kur'an-i Kerîm'de umumî olarak zikredilen vasiyyet
bu hadîsle tahsis edilmistir. Cumhurun kavli budur.

10- (1629) Bana Ibrahim b. Mûsâ Er-Râzî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îsa yâni Ibni Yûnus haber verdi. H.
Bize Ebü Bekir b. Ebî Sey be ile Ebû Küreyb de rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Vekî' rivayet etti. H.
Bize Ebû Küreyb dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Nümeyr rivayet etti.
Bu râvilerin hepsi Hisâm b. Urve'den, o da babasindan, o da IbnI Abbas'dan naklen rivayette bulunmuslardir.

Ibni Abbâs söyle demis :
Insanlar üçte birden dörtte bire inmelidirler. Çünkü Resûlüllah (Sailallahü Aleyhi ve Sellem):
«Üçte bir olur... Üçte bir de çok a!..» buyurdular. Vekî'în hadîsinde:
«Üçte bir de büyüktür yahut çoktur.» denilmistir.
Bu hadîsi Buhârî, Nesâî ve Ibni Mâce «Vasâyâ» bahsinde taline etmislerdir. Ibni Abbâs (Radiyallahu anh) bu hükmü Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Sellem) 'in üçte biri çok diye vasiflandirmasindan almistir. Vekî'in rivayetinde Resûlüllah (Saliallahü Aleyhi veSellem)'in «Kesir» mi yahut «Kebîr» mi dediginde râvi sekketmistir.
Malin üçte birini vasiyyet etmenin caiz olduguna icmâ' vardir. As-hâb-i kiramdan Zübeyr (Radiyallahu anh) malinin üçte birini vasiyyet etmistir. Vasiyyetin dörtte birden mi yoksa beste bir veya altida birden mi yapilmasi hususunda ihtilâf edilmistir. Hz. Ebû Bekir (Radiyailahu an/i/malinin beste birini vasiyyet etmis; ve: «Allah Teâlâ müzminlerin ganimetlerinden beste bire razi oldu.» demistir. Ömer (Radiyallahu anh) dörtte birini vasiyyet etmistir. Hattâ Ishâk: «îbni Abbâs 'dan rivayet olundugu vecihle dörtte biri vasiyyet etmek sünnettir.» demistir. Hz. Ali'nin: «Beste biri vasiyyet etmem bence dörtte birden daha makbul; dörtte biri vasiyyet etmem de üçte birden daha makbuldür.» dedigi rivayet olunur. Bir takimlari altida birin vasiyyet edilmesini, digerleri onda biri tensîb etmislerdir. Ibrâhîm Nehaî , mirasçilardan birinin hissesi kadar vasiyyetin kerîh görülürdü-günü bu sebeple altida bir, üçte birden daha muteber sayildigini söylemistir.
Bazilari, mali az olan kimsenin hiç vasiyyet etmemesini muvafik görmüslerdir. Bu kavil Hz. Ali, Ibni Abbâs ve Âise (Radiy&llahû anhûma) hazerâtindan rivayet olunmustur.
Fukahânin ekserisine göre bir kimsenin malinin üçte birinden fazlasini vasiyyet etmesi caiz degildir. Zeyd b. Sabit (Radiyallahu anh) «Bir kimsenin mirasçisi olmasa bile malinin üçte birinden fazlasini vasiyyet etmesi caiz degildir.» demistir. îmam Mâlik, Evzâî, Safiî ve Hasen b. Hayy'in mezhepleri budur.
Hanefîler'le Serîk b. Abdillâh , Mesrûk ve Ishâk üçte birden fazlasinin vasiyyet edilebilecegine kail olmuslardir. Bu kavil îbni Mes'ûd ile Ubeyde (Radiyaîîahâ anhûma) hazeiatindan rivayet olunmustur.

2- Sadaka Sevaplarinin Mevtaya Ulasmasi Babi

11- (1630) Bize Yahya b. Eyyûb ile Kuteybe b. Saîd ve Alî b. Hucr rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Ismail —ki Ibni Ca'fer'dir— Alâ'dan, o da babasindan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayette bulundu ki, bir adam Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Setlem)'e :
— Babam Öldü, mal da birakti, fakat vasiyyet etmedi; acaba onun nâmina ben tasadduk etsem günahlarina keffaret olur mu? demis.
«Evet!» cevâbini vermisler.

12- (1004) Bize Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. Saîd, Hisâm b. Urve'den rivayet etti. (Demis ki) : Bana.babam, Âise'den naklen haber verdi ki: Bir adam Peygamber (SallallahüAleyhi ve Sellem) 'e:
— Annem ansizin öldü. Zannederim konusmus olsa tesadduk ederdi. Onun nâmina tesadduk etsem bana ecir var midir? diye sormus.
«Evet!» buyurmuslar.

(...) Bize Muhammed b. Abdillâh b. Nümeyr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muhammed b. Bisr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hisâm, babasindan, o da Âise'den naklen rivayet etti ki, bir adam Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gelerek: Yâ Resûlâllah, annem ansizin öldü; vasiyyet -de etmedi. Zannederim konusmus olsa tesadduk ederdi. Acaba onun namina ben tesadduk etsem ona ecir olur mu? diye sormus.
«Evet!» buyurmuslar.

13- (...) Bize bu hadisi Ebû Küreyb de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Üsame rivayet etti. H.

Bana Ümeyye b. Bistâm da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yezîd yâni tbni ZÜrey* rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ravh —ki Ibni'l-Kaasim'dir— rivayet etti. H.
Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ca'-fer b. Avn rivayet etti.
Bu râvilerin hepsi Hisâm b. Urve'den bu isnadla rivayette bulunmuslardir. Ebû Üsâme ile Ravh'in hadîslerinde, Yahya b. Saîd'in dedigi gibi; «Bana ecir var midir?» denilmis; Suayb ile Ca'fer'in hadîslerinde ise IbnI BIsr'in rivayeti gibi: «Acaba ona ecir var midir?» ifadesi kul-lamlmistir.
Bu rivayetlerden Hz. Âise hadîsini Buhâri «Cenâiz» bahsinde tahrîc etmistir.
Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem)'& suâl soran zât Sa'd b. Ubâde (Radiyallahu anh) 'dir. Nitekim Hz. îbni Abbâs 'dan rivayet olunan bir hadîste ismi tasrîh edilmistir. Muhtelif rivayetlerden anlasildigina göre ayni mânada bir suâli bir kadin da sormustur.
ansizin öldü demektir. Iftilât: Ansizin vuku' bulan seydir. Bundan sonra gelen (nefs) kelimesi merfû' ve. mansûb olarak rivayet edilmistir. Merfû' okundugu zaman nâib-i fail, mansub okundugunda ise fi'lin ikinci mef'ûlü olur.
Suâl sahibinin: «Konussa tesadduk ederdi.» demesi, annesinin hayir
isine yahut vasiyyete son derece hirsli oldugunu bildigi içindir.
Ânî ölümün müslüman için rahatlik olduguna dâir hadîs vârid oldugu gibi, gazab ve intikam ölümü oldugunu bildiren hadîs de vard:r. Aynî bu iki rivayetin arasini bulmus ve: «Rahatlik oldugunu bildiren rivayet Ölüme hazirlikli olanlar hakkindadir; gazab ve intikam ise taksirat sahiplerine hamlolunur.» demistir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Ölmüs bir kimse namina sadaka vermek caiz ve müstehaptir,
2- Dirinin ölü nâmina verdigi sadaka ve yaptigi hayrin sevabi ölüye ulasir. Ölü ondan faydalanir. Bunun ayni zamanda sadaka sahibine de faydasi vardir. Nevevî bu hususatin ulemâ arasinda bilittifak caiz oldugunu söyler.
tmam Ahmed'in Hz. Abdullah b. Amr b. Âs'dan rivayet ettigi bir hadîse göre: Âs b. Vâil cahiliyyet devrinde yüz deve bogazlamayi adamis. Bunlarin elli tanesini onun namina Hisâm b. As bogazlamis. Bilâhare diger. oglu. Amr b. As bu meseleyi Resûlüllah (Salh.Uahü Aleyhi ve Sellem)'e sordugunda :
«Sâyed baban Allah'in birligini ikrar etse de onun namina sen oruç tutup sadaka verseydin, bunun ona faydasi olurdu.» buyurmuslar.
îbni Makûla 'nin Hz. Enes'den "rivayet ettigi bir hadîste söyle deniliyor:
«Resûlüllali (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem)'* sordum. Dedim ki: Biz mevtalaniniza dua ediyor; onlar namina sadaka veriyor; hacc ediyoruz. Acaba bu onlara variyor mu?
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Süphesiz bu onlara varir ve buna sizlerin hedIyyeye sevindiginiz gibi sevinirler.» buyurdu.
3- Bu rivayetler «Insana çalistigindan baska fayda veren bîr sey yoktur.» mealindeki âyetin umumunu tahsis etmislerdir.
Nevevî diyor ki: «Mirasçinin meyyiti namina nafile sadaka vermesinin vâcib olmadigina bütün müslümanlar ittifak etmislerdir. Bu sadaka müstehaptir. Meyyitin boynuna borç olan mâlî haklara gelince : Eger ölenin terikesi (yâni biraktigi mali) varsa vasiyyet etsin etmesin bu borçlari ondan ödemek îcâbeder; ve re'si mâlden verilir. Bu hususta zekât, hacc, nezir, kef&ret, oruç bedeli ve bunlar gibi Allah borcu ile insan borcu müsavidir. Meyyitin terikesi yoksa mirasçisina onun borcunu ödemek lâzim gelmez;.lâkin gerek mirasçinin, gerekse baskasinin bu borcu ödemesi müstehab olur>

3- Öldükten Sonra Insana Erisecek Sevab Babi

14- (1631) Bize Yahya b. Eyyûb ile Kuteybe yâni Ibni Saîd ve Ibni Hucr rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Ismail —ki Ibni Ca'fer'dir— Alâ'-' dan, o da babasindan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti ki, Re-ûHillb

(Satfallahü A leyhi ve Sellem) :
«Insan öldügü vakit bütün amelleri ondan kesilir. Yalniz üç seyden : sadaka-i cariyeden, faydalanilan ilimden ve kendisine duâ eden sâlih ev-lâddan kesilmez.» buyurmuslar.
Ulemânin beyanina göre bu hadîsin mânâsi: Üç seyden maada bütün ameller ölümle sona erer; yeni yeni sevâb yazilmaz olur, demektir. Bu üç seyden sevabin kesilmemesi bunlara meyyit sebep oldugundandir. Zîra evlâd dogrudan dogruya onun kesbidir. Talîm veya tasnif suretiyle geriye biraktigi ilimle sadakai câriye yâni vakif da öyledir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Salih evlâd yetistirmek için evlenmek gerekir. Bu hususa dâir tafsilât «Nikâh» bahsinde geçmisti.
2- Vakif caiz ve sahihtir; sevabi büyüktür.
3- Hadîs-i serîf ilmin faziletine delâlet ve onu çogaltmaya, ta'lîm ve tasnîf suretiyle miras birakmaya tesvik etmektedir.
4- Ilim tahsiline sira ile en faydalisindan baslamalidir.
5- Duâ ve sadakanin sevabi meyyite ulasir. Bu cihet ittifakidir. Meyyit namina yapilan hacc, tutulan oruç ve okunan Kuran hususunda ulemânin ihtilafi «Siyam» bahsinde geçmisti.

4- Vakif Babi

15- (1632) Bile Yahya b. Yahya Et-Temîmî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süleym b. Ahdar, Ifani Avn'dan, o da Nâfi'den, o da Ibni Ömer'den naklen haber verdi. Söyle demis:
(Babam) Ömer'e Hayber'de bir yer isabet etti de, o yer hakkinda emrini almak için Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e gitti ve: Yâ Resûlallah, tana Hayber'den bir yer isabet etti. (Simdiye kadar) bana bundan daha kiymetli mal Mç isabet etmedi. Bunun hakkinda bana ne emir buyurursun? dedi. Resulü Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Istersen aslini vakfeder; yeri tesadduk eylersin!» buyurdu.
Bunun üzerine Ömer o yeri asli satilmamak ve satin alinmamak, mî-râs olarak almmamak ve bagislanmamak sartiyle tesadduk etti. Ömer fakirle, akraba, köleler, Allah yolunda olanlar, yolcular ve müsafirler arasmda tesadduk ta bulundu. O yere velî olana mâruf suretiyle ondan yemekte yahut mal sahibi olmaya kalkismamak sartiyle bir dostuna yedirmekte bir beis olmayacakti.
Râvi tbni Avn diyor ki: Ben bu hadîsi Muhammed'e [2] rivayet ettim. «Mal sahibi olmaya kalkismamak» dedigi yere geldigimde Muhani-med: «Mal toplamaga kalkismamak» (olacak) dedi.
Ibni Avn : «Bu kitabi okuyan bana haber verdi ki, bu hadîste: «Mal toplamaga kalkismamak» cümlesi varmis; demis.

(...) Bize bu hadîsi Ebû Bekir b. Ebî Seybe de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Ebî Zaide rivayet etti. H.
Bize Ishâk da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ezher Es-Semmân haber verdi. H.
Bize Muhammed b. El-Müsennâ dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize tbni Ebî Adiy rivayet etti.
Bu râvilerin hepsi Ibni Avn'den bu isnadla bu hadîsin mislini rivayet etmislerdir. Yalniz Ibni Ebî Zaide ile Ezher'in hadîsleri: «Yahut mal sahibi olmaya kalkismayan bir dostuna yedirmekte...» cümlesinde biter. Ondan sonrasi zikredilmemistir. Ibni Ebî Adiyy'in hadîsinde Süleym'in zikrettigi «Ben bu hadîsi Muhammed'e rivayet ettim ilâh...» sözü vardir.

(1633) Bize Ishâk b. Ibrahim de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Dâvûd El-Haferî, Ömer b. Sa'd'dan, o da

Süfyân'dan, o da Ibni Avn'dan, o da Nâfi'den, o da Ibni Ömer'den, o da Ömer'den naklen rivayet eyledi. Söyle demis:
Bana Hayber arazîsinden bir parça yer isabet etti de, Resûlüllah (SallalIahü Aleyhi ve Sellem)e gelerek: Bana öyle bir yer isabet etti ki, (simdiye kadar) bana bundan daha makbul ve daha nefîs bir mal isabet etmis degildir; dedim...
Râvi bu hadîsi yukarkilerin hadîsi gibi rivayet etti. «Ben bu hadîsi Muhammed'e» cümlesini ve ondan sonrasini zikretmedi.
Bu hadîsi Buhâri «Surût» ve «Vasâyâ» bahislerinde; Nesâi «Ahbâs»da tahrîc etmislerdir.
Hadîs-i serif Hz. Ömer'in Hayber arazîsinden hissesine düsen kiymetli bir yeri vakfettigini gösteriyor. Bu yer hurmalik olup ismi «Semg» imis. Peygamber (SallalIahü Aleyhi ve Selletn) ile istisare ederek onun emrini aldiktan sonra yerin aslini vakfetmis; ve yeri fakirlere, akrabasina, kölelere yâni baslarini çözerek hürriyetlerine kavusturmak için mükâteb olan kölelere, Allah yolunda olanlara yâni hac kafilesinden geri kalmis çaresiz hacilara yahut ordudan geri kalmis gâzîlere, yolculara, müsafirlere tesadduk etmis. Vakfin mütevellisine onun gelirinden mâruf suretiyle yâni mu'tâd olan haddi asmamak sartiyle yemeye ve yedirmeye müsaade etmistir. Bu hadîs vakfin delîllerindendir. Vakif lügatte: Hapsetmek mânâsina gelir.
Seriatte de: Malûm bir mali malûm bir sifatla hapsetmektir ki, o da hadîs-i serifte beyan olundugu vecihle malin aslini hapsedip gelirini tesadduk etmekle olur. Tafsilât fikih kitaplanndadir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Vakif mesrû'dur. Buna yalniz Kaadî Sureyh muhalif çikmistir.
2- Cumhuru ulemâ, Imam Ebû Yûsuf ve Imam Muhammed vakfin caiz olduguna bununla istidlal etmislerdir. Vakfi yapan sahis sag oldugu müddetçe vakfettigi malin gelirini tesad-duk etmesinin vâcib oldugu hususunda ulema arasinda hilaf yoktur. Bir kimse hanesini veya arazîsini vakfetse bunlarin gelirlerini tesadduk etmesi îcabeder. Bu, o malin gelirini nezretmek gibi bir sey olur. Keza vakif, hâkimin hükmü ile yapilmis veya öldükten sonraya izafe edilmisse, o malin sahibinin olmaktan çiktiginda da hilaf yoktur. Fakat hâkimin hükmü bulunmaz yahut vakif öldükten sonraya izafe edilmezse caiz olup olmadigi ulemâ arasinda ihtilaflidir.
Imam Âzam'a göre bu suretle yapilan vakif sahih ve caiz degildir. Sahibi o mali satabilir, yahut hibe edebilir. Öldükten sonra o mal mirasçilarinin olur. Imam Ebû Yûsuf la Imam Muhammed ve cumhur : «Bu vakif caizdir; satilamaz, bagislanamaz, miras olarak da alinamaz.» demislerdir.
3- Vakfedilen mal, sahibinin milkinden çikip Allah'in oldugu için satilmasi, bagislanmasi ve mîras olarak alinmasi caiz degildir.
4- Vakfedilen malin kime vakfedildi ise onun milki olup olamayacagi ihtilaflidir. Hanefî1ere göre o kimsenin milki olmaz. O yalniz gelirinden istifâde eder. Çünkü vakif demek : Malin aslini hapsederek gelirini tesadduktur. Hapis ise o malin milk olmasini gerektirmez.
Imam Mâlik ile Imam Ahmed ve bir rivayette Imam Safiî vakfedilen malin kime vakfedilmisse onun milki olduguna kaildirler; elverir ki o sahis ehil olsun. Imam Safiî 'den bir rivayete göre vakfedilen malin milkiyeti Allah'a intikal eder. Bu kavil Hanefîler 'den de rivayet olunmustur.
5- Vakfin mütevellisi mâruf yolu ile yâni ihtiyacindan fazla bir sey almamak sartiyle vakfin gelirinden nafaka alabilir. Fakat bu hüküm vakif yapilirken mal sahibi ona bir sey tâyin etmedigine göredir. Muayyen bir miktar tâyîn etmisse, az olsun, çok olsun onu alir.
6- Vakifta sart sahihtir. Hattâ: «Vâkfin sarti, Sâri'in nassi gibidir.» derler.
7-Hayir islerinde fazilet ve salâh ehli kimselerle istisare yapilmalidir.
8- Hayber cebren alinmis ve gaziler arasinda ganimet olarak taksim edilerek onlarin milki olmustur.
9- Hadîs-i serîf Hz. Ömer'in yüksek faziletine delildir.
10- Yine bu hadîs akrabaya, yardimin ve onlara yapilan vakfin faziletini göstermektedir.

5- Vasiyyet Edecek Bir Seyi Bulunmayan Kimsenin Vasiyyeti Terk Etmesi Babi

16- (1634) Bize Yahya b. Yahya Et-Temîmî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdurrahmân b. Mehdi, Mâlik b. Migvel'den, o da Talha b. Musar-rifden naklen haber verdi. Söyle demis :
Abdullah b. EM Evfa'ya : Resûlüllah (Sallatlahü Aleyhi ve Sellem) tir sey vasiyyet etti mi? diye sordum da «Hayir!» cevâbim verdi.
— O halde müslümanlara vasiyyet neden farz oldu yahut: Neden vasiyyetle emrolundular? dedim.
— Allah (Azze ve Cette) 'in kitabini vasiyyet etti, dedi.

17- (...) Bize bu hadîsi Ebû Bekir b. Ebî Seybe de rivayet etii. (Dedi ki) : Bize Vekî' rivayet etti. H.
Bize Ibni Nümeyr dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti.
Her iki râyi Mâlik b. Migvel'den bu isnâdla bu hadîsin mislini rivayet etmislerdir. Su kadar var ki, Vekî'ia hadîsinde : «O halde halka vasiyyet nasil emrolundu? dedim.» îbni Nümeyr hadîsinde ise : «Müslümanlara vasiyyet nasil farz kilindi? dedim» cümleleri vardir.
Bu hadisi Buhâri «Vâsâya», «Megâzî» ve «FedâiIüJl-KurJan»da; Tirmizî, Nesaî ve îbni Mâce *Vasâyâ»da muhtelif râ. vilerden tahrîc etmislerdir.
Görülüyor ki, Hz. Abdullah b. Ebî Evfâ: «Bir sey vasiyyet etti mi?» sorusuna «Hayir!» diye cevap vermistir; çünkü Peygamber (Sallaüahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz mal birakmamistir. Hz. Abdullah'in cevâbini zahire göre umumî mânâda anlayan râvi Talha suâlini tekrarlayarak : «O hâlde müslümanlara vasiyyet neden farzoldu? »
diye sormus; o da Allah'in kitabini vasiyyet ettigini söylemistir.
Hz. Abdullah 'in buradaki vasiyyet sualinin birincisine «Hayir!» cevâbim vermekle bâzi siîlerin iddiasini reddetmek istedigini söyleyenler de vardir. Bunlar Peygamber (Sailâllahü Aleyhi ve Sellem) 'in hilâfeti Hz. Alî 'ye vasiyyet ettigini iddia etmislerdir. Bu hususta Hz. A1î'ye : «Kesûlüllah (Sailâllahü A îeyhi ve Sellem) halka söylemedigi bir seyi sana vasiyyet etti mi?» diye sorulmus. O da : «Çekirdegi yaran ve canliyi yaratan Allah'a yemin ederim ki, bizde Allah'in kitabiyle su sa-hifeden baska bir sey yoktur.* cevâbini vererek bu gizli vasiyyet isnadindan teberrî etmistir.
Hâsili Peygamber (Sailâllahü Aleyhi ve Sellem) hiç bir kimseye mal vasiyetinde bulunmamistir. Zîra arkasinda mal birakmamisti. Bu ciheti :
«Biz Peygamberler mîras birakmayiz; biraktigimiz mallar sadakadir.» hadîsiyle îzâh buyurmuslardi. Gerçi Hayber ve Fedek'de hissesine düsmüs arazîsi vardi, fakat onlari sagliginda müslümanlara tesad-duk etmisti.
Allah'in kitabi, ehli beyti, müsriklerin Arap yarimadasindan çikarilmasi hususlarindaki vasiyyetleri ise buradaki soruda dahil degildir. Binâenaleyh hadîslerin arasinda münâfât yoktur.
Peygamber (Salfallahü Aleyhi ve Sellem)'in Allah'in kitabini vasiyyet etmesinden murâd: Onunla ameldir. Filhakika Teâlâ Hazretleri:

«Biz bu kitapta hiç bîr seyi noksan birakmadik.;» [3] buyurmustur ki, bundan murâd: Bazi seylerin dogrudan dogruya delilden anlasilmasi, bazilarinin da istinbat (yâni ulemanin mânâ çikarmasi) yolu ile bilinmesidir.
Suâl sahibinin : «O halde müslümanlara vasiyyet neden farz oldu?»
sorusundan maksadi:

«Birinizin basina ölüm geldiginde sayet geride mal birakirsa vasiyyet farz olur.» [4] âyet-i kerîmesidir. Bu âyet cumhuru ulemâya göre mensuhtur.

18- (1635) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdullah b. Nümeyr ile Ebû Muâviye, A'mes'den rivayet ettiler. H.

Bize Muhammed b. Abdillâh b. Nümeyr de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babamla Ebû Muâviye rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize A'mes' Ebû Vâil'den, o da Mesrûk'dan, o da Âise'den naklen rivayette bulundu. Âise:
«Besûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hiç bir dinar, dirhem, koyun ve deve birakmadi; hiç bir seyi vasiyyet de etmedi.» demis.

(...) Bize Züheyr b. Harb Ue Osman b. Ebî Seybe ve tshâk b. Ibra-bîm rivayet ettiler. Bunlarin hepsi Cerîr'den rivayette bulundular. H. -
Bize Alî b. Hasrem de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îsâ —ki Ibni Yûnus'tur— haber verdi.
Bu râvilerin hepsi A'mes'den bu isnadla bu hadîsin mislini rivayet etmislerdir.

19- (1636) Bize Yahya b. Yahya ile Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet ettiler. Lâfiz Yahya'nindir. Dedi ki: Bize Ismâîl b. Uleyye, Ibni Avn'-dan, o da Ibrahim'den, o da Esved b. Yezîd'dcn naklen haber verdi. Söyle demis: Âîse'nin yaninda Alî'nin vasi oldugunu söylediler de Âise:
«Peygamber (SaÜatlahü A leyhi ve Sellem) ona ne zaman vasiyyette bulunmus! Ben kendilerini gögsüme (yahut kucagima demistir) dayamistim. Legeni istedi; derken kucagima düsüverdi. Vefat ettigini bile anlamadim; su halde ona ne zaman vasiyyet etmis?» dedi.
Bu hadîsin Esved rivayetini Buhâri «Vasâyâ» ve «Me-gazî» bahislerinde; Tirmizî «SeniâiNde; Nesâî «Taharet» ve «Vasâyâ»da; Ibni Mâce «Cenâiz»de muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Kurtubî diyor ki; «Siîler Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem)'in hilâfeti Hz. A1î'ye vasiyyet ettigine dair bir takim hadîsler uydurmuslardi. Sahabeden bir cemaat ve keza onlardan sonra gelenler bunlara red cevabi vermislerdi. Iste Hz. Âise'nin : «Ben onu gögsüme dayamistim ilâh...» sözü de bu red ve inkâr cümle sin dendir.»
Burada söyle bir sual hatira gelebilir: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi veSellem) gerçi ölüm döseginde vasiyyet etmemis ama daha önce Hz. Âise'nin haberi yokken A 1 i (Radiyailahu aftK) 'a vasiyyet etmis olabilir.
Cevab: Evet, Hz. A1î (Radiyailahu anh) bu hususta kat'î beyanâtta bulunarak Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in Kitabullah ile elindeki sahifeden baska hiç bir sey vasiyyet etmedigini yeminle te'kîd etmese idi o zaman belki bu ihtimâlin üzerinde durulabilird. Mezkûr beyanâttan sonra ise böyle bir ihtimâle asla mahal kalmamistir.

20- (1637) Bize Saîd b. Mansûr ile Kuteybe b. Saîd, Ebû Bekir b. Ebî Seyhe ve Amru'n-Nâkid rivayet ettiler. Lâfiz Saîd'indir. (Dediler ki) : Bize Süfyâii, Süleyman El-Ahvel'den, o da Saîd b. Cüfceyr'den nalv-len rivayette bulundu. Demis ki: Ibni Abbâs:
Ah persembe günü!.. Ne persembe günü idi o!., dedi. Sonra agladi; liattâ göz yaslari çakillari islatti. Bunun üzerine ben :
— Ne imis bu persembe günü ey Ibni Abbas? diye sordum. (Dedi ki) :
— Resûlüllah (Sallaüahü Aleyhi ve Sellem) 'in hastaligi siddetlendi de: «Getirin size bir nâme yazayim; benden sonra sapmayasiniz!» dedi. Bunun üzerine oradakiler münakasa ettiler. Bir Peygamber'In huzurunda münâkasa yakismaz. (Bunlar) : Resûlüllah (Saüallahü Aleyhi ve Sellem)'e ne oluyor? Sayikliyor mu (ne yapiyor)? Kendisine sorun! dediler. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
^Birakin beni! Benim içinde bulundugum hal daha hayirlidir. Size üç sey vasiyyet ediyorum :
1) Müsrikleri Arap yarimadasindan çikarin!
2) Gelen hey'etlere benim yaptigim gibi ikramda bulunun!
Râvi (Saîd b. Cübeyr) diyor ki: (Ibni Abbâc) üçüncüsünden sükût etti yahut söyledi de ben unuttum.
Ebû Ishâk Ibrahim dedi ki: Bize Hasen b. Bisr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyân bu hadîsi rivayet etti.

21- (...) Bize Ishâk b. Ibrâhîm rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Vekî', Mâlik b. Migvel'den, o da Talha b. Musarrif

den, o da Saîd b. Cübeyr'-den, o da Ibni Abbâs'dan naklen haber verdi ki. Ibni Abbâs:
— Ah persembe günü! Ne persembe günü idi o!., demis; sonra göz yaslari akmaga baslamis. (Râvi diyor ki) : Hattâ göz yaslarini yanaklari üzerinde gördüm; sanki inci dizisi idiler. Ibni Abbâs sunlari söyledi: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Bana kürek kemigini ve kalemi (yahut tahta ile kalemi) getirin! SIze bir daha ebediyyen sapmayacaginiz bir nâme yazayimbbuyurdu. Bunun üzerine yanindakiler: Gerçekten Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sayikliyor, dediler.

22- (...) Bana Muhammet) b. Râfi' ile Abd b. Humeyd de rivayet ettiler. Abd (Bize haber verdi) tâfcirinI kullandi. Ibnî Râfi' ise: Bize Abdürrazzak rivayet etti, dedi. (Abdürrazzâk demis ki) : Bize Ma'mer, Zührî'den, o da Ubeydullah b. Abdillah b. Utbe'den, o da Ibni Abbas'dan naklen haber verdi. Söyle demis :
Resûlüllah (Sailailahü Aleyhi ve Seilem) evde içlerinde Ömer b. El-Hat-tab'in da bulundugu bir takim zevat oldugu halde intizâra gelince :
«Getirin size bir nâme yazayim; ondan sonra bir daha sapmazsiniz!» buyurdu. Bunun üzerine Ömer:
— Gerçekten Resûlüllah (Saiiallahü Aleyhi ve Seilem) 'e hastalik galefce çaldi. Kur'an elimizdedir. Bize Allah'in kitabi yeter, dedi. Müteakiben ehl-i beyt ihtilâf ve münakasa ettiler. Kimisi: Getirin Resûlüllah (Saiiallahü Aleyhi ve Seilem) size fcir daha asla sapmayacaginiz bir nâme yazsin! diyor; kimisi de Ömer'in söyledigini söylüyordu. Bunlar Resûlüllah (Saiiallahü Aleyhi ve Seilem) 'in huzurunda lâkirti ve ihtilâfi çogaltinca (o hazret)
«Kalkin b> buyurdular.
Ubeydullah demis ki: Ibni Abhâs: Musibetin en büyügü, Resûlüllah (Saiiallahü Aleyhi ve Seilem) ile bu nâmeyi kendilerine yazmasinin arasina giren ihtilâf ve gürültüleridir, diyordu.
Bu hadîsi Buhârî «Cihâd», «Megâzî» ve ««Cizye» bahislerinde; Ebû Dâvûd «Cirâh»da; Nesâî «Ilim» bahsinde muhtelif râ-vilerden tahrîc etmislerdir.
Ibni Abbâs hazretlerinin : «Ah persembe günü!.. Ne persembe günü idi o!..» sözünden maksat: O günün siddet ve kötülügünün büyüklügüdür. Bu kötülük onun itikadina göre Peygamber (Sallallahü Aleyhi veSeUem)in söyleyeceklerini yazmamalaridir. Bundan dolayidir ki, îbni Abbâs (Radiyailahuanh) : «Musibetin en büyügü Kesûlüllah (SallaIlahü Aleyhi ve SeHem) ile bu nâmeyi kendilerine yazmasinin arasina giren ihtilâf ve gürültüleridir.» demistir.
Bu hadîs etrafinda Nevevî sunlari söylemistir: Peygamber (Saüa'ûahü Aleyhi ve Sellem / yalan söylemekten ve ser'î ahkâmdan bir sey degistirmekten sihhat hâlinde de, hastaliginda da ma'sumdur. Allah tararindan beyân ve tebligi emir buyurulan bir seyi beyan etmeyip birakmaktan da masum ve münezzehtir. Fakat sanina nakîsa ve serîatine fe-sâd sayilmayan hastalik ve sizi gibi vücûd arizalarindan ma'sum degildir. Nitekim kendilerine sihir yapilmis; bu sebeple yapmadigi bir sey ona yapmis gibi görünmüstür; ancak bu halde kendisinden seriat hükümleri hususunda evvelkilere muhalif bir söz sadir olmamistir. Bu cihet boy-lece bilindikten sonra gelelim buradaki yazi meselesine:
Resûlüllah (Sailallafjü Aleyhi ve Sellem)'in ölüm döseginde iken ne yazdirmak istedigi ulemâ arasinda ihtilaflidir. Bazilari muayyen bir sahsa hilâfeti vasiyyet etmek ve bu suretle vukuu hâtira gelen fitae ve fe^icî-!arin önünü almak istedigini söylemis; bir takimlari mühim hükümleri kisaca yazdirip beyân etmek istedigini; zira nassan vârid olmus bir de-:îl hususunda ancak böylelikle birlesip niza' ortadan kalkacagini ifâde etmislerdir. Demek oluyor ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) evvelâ bu düsündüklerini yazdirmak istemis; yahut bu cihet kendisine vah-yolunmus; sonra yazdirmamanin daha muvafik oldugu kanaatine varmis yahut yine vahî gelerek ilk emir neshedilmistir.
Hz. Ömerin bu mesele hakkindaki sözü kelâm ulemasi tarafindan bilittifak onun faziletine ve derin anlayisina delü sayilmistir. Çünkü Ömer (Radiyailahu anh) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in müslümanlar için tehammülü güç, terk edildigi takdirde cezayi müstel-zim bazi seyler yazdiracagindan, nassan sabit olan bu

deliller karsisinda içtihada da mecal kalmayacagindan endîse ederek : «Bize Allah'in kitabi yeter.» demisti. Zîra Teâlâ Hazretleri: «Biz bu kitapta hiç bir seyî eksik birakmadik.» [5]

Ve «Bugün size dîninizi tamamladim.» [6] buyurmustu. Hz. Ömer bunlardan Dîn-i Ilâhînin tamam oldugunu, bu ümmetin delâletten emîn kaldigini anlamisti. Binâenaleyh Ömer (Radiyallahu anh) Hz. Ibni Abbâs ile ona muvafakat edenlerden daha anlayisli idi.

Beyhakî «Delâilü'n-Nübüvve» adli kitabinin sonunda sunlari söylemistir: «Hz. Resûlüllah (SallallahüAleykiveSellem)'e iztirâb galebe çalinca, Ömer (Radiyailahu anh) sadece bu iztirabi hafifletmek istemistir. Eger Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) 'in muradi müslümanlara mutlaka lâzim bir seyi beyân etmek olsa idi ashabi ihtilâf ettikleri için yahut baska bir sebeple onu birakamazdi. Çünkü Teâlâ Hazretleri:

«Sana indirileni teblîg et!» [7] buyurmustu. Netekim sâir ahkâmin tebligini düsmanlarinin muhalefetine bakip da terk etmis degildi. Ayni hal içerisinde yahudîlerin Arap yarimadasindan çikarilmasini ve hadîste zikri geçen diger hususati emir buyurmustu...

Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Sellem) 'in hastaliginda bunca iztirabi-na ragmen söyleyeceklerini yazdirmaya didinmesi mesakkat olacakti. Iste Ömer, ona hafiiîik olsun diye yukarida beyan olunan cevabiyla iktifayi münasib gördü. Bir de ehli ilme ictihâd kapisi kapanmasin diye bu sekilde hareket etti...»

Hattâbî de söyle diyor: «Ömer 'in sözünü Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanlis söyleyecegi vehmine kapildigina yahut hiç bir suretle onun hakkinda lâyik olmayan bir sey olacak zannettigine hamletmek caiz degildir. Lâkin c Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem)'e galebe çalan agrilari, vefatinin yakinligini; bununla beraber çektigi iztirabi görerek hastalarin umumiyetle söyledikleri azimetten hâ-îî sözler kabilinden söz edeceginden korktu. Zira bu sayede münafiklar dîne burunlarini sokmaga yol bulmus olacaklardi...»

Burada söyle bir suâl hatira gelebilir: Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) vasiyyetini yazdirmak için kâgit kalem istedigi halde ashabi bu hususta nasil ihtilâf edebilmislerdir? Bu suâlin cevabini Mâzirî vermis; ve karine bulundugu takdirde emir sigasinin vücûbdan nedbe, nedibten ibâha veya tahyîr mânâlarina degisebilecegini söylemis; ashab-i kiramin burada içtihadlarina göre ihtiyar ettikleri mânâlarin da degistigini bildirmistir. Bu cümleden olmak üzere Hz. Ömer'in içtihadi bu yazi isinin imkânsizligina müeddî olmus; ihtimâl Re&ûlül)ah (SallaHahii Aleyhi ve Sellem)\n kat'î bir maksatla konusmadigina kanaat getirmistir. Ashabin «sayikliyor» demeleri ve Hz. Ömer'in «Ona hastalik galebe çaldi» sözünün mânâlan da budur.

Ömer (Radiyallahu anh)'m : «Bize Allah'in kitabi yeter!» sözü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in emrine cevap degil, kendisiyle münâkasa edenleredir.-

ResûlüHah (Sallallahü A leyhi ve Sellem) 'in :

«B:rakin benî! Benim içinde bulundugum hâl daha hayirlidir.» sözünün mânâsi: Beni çekistirmeyin! Zîrâ benim içinde bulundugum Ilâhî murakabe, ona kavusmaya hazirlik ve bu hususta tefekkür hâli sizin içinde bulundugunuz niza' ve gürültüden daha hayirlidir, demektir.

Cezîretü'1-Arab (yâni Arap yanmadasin)'in hududu hakkinda muhtelif görüsler ortaya atilmistir. Esmaî'ye göre Arap yarimadasi : Uzunluguna Yemen'in öteki ucundan Irak'in Rîf'in'e kadar; genisligine de Cidde 'den Sam'in etrafina kadar olan yerlerdir. Buna cezire yâni ada denilmesi, etrafi üç taraftan denizlerle; geri kalan yerleri de nehirlerle çevrildigi içindir. Araplara nisbet edilmesi ise îslâmiyetten önceki devirlerde de Araplarin yurdu oldugundandir.

Bu hadîste Ibni Abbâs (Radiyallahu anh) 'm söylemedigi yahut söyleyip de râvinin unuttugu seyin ne oldugu ihtilaflidir, tbni't-Tîn : «Bir rivayette bunun Kur'an oldugu bildirilmistir.» diyor. El-Muhelleb 'den bir rivayete göre unutulan vasiyyet Hz. Üsâme b. Zeyd'in ordusu ve bu ordunun teçhizatidir. Kaadî Iyâz ise: «îhtimal üçüncüsü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in :

«Benim kabrimi put ittihâz etmeyin!» hadîsidir demistir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- îmam Mâlik, Imam Safiî ve diger bir takim ulemâ bu hadîsle istidlal ederek kâfirlerin Arap yarimadasindan çikarilmasinin vacib oldugunu söylemislerdir. Onlara göre kâfirlerin Arabistan'da yerlesip yasamalarina müsade edilemez. Yalniz Imam Sâfil bu hükmü Hicaz'a tahsis etmistir. Onun telâkkisince Hicaz: Mekke, Medine ve Yemâme havâîîsidir. Yemen ve diger yerler Hicaz 'dan sayilmazlar.
Kâfirler misafir olarak Hicaz'a girmekten men' edilmezler; ancak orada üç günden fazla kalamazlar. Imam Safiî ile ona muvafakat edenler, kâfirlerin kat'iyyen Mekke'ye giremeyeceklerine kaildirler. Sâyed gizlice girerlerse çikarilmalari vâcib olur. Hattâ orada Ölürlerse, cesedleri çürümedikçe oradan çikanlirlar. Nevevî'nin beyanina göre cumhuru fukaha bu meselede Imam Safiî ile beraberdir. Delilleri:
«Müsrikler ancak ve ancak pis seylerdir. Binâenaleyh bu yildan sonra Mescid-i Hara m'a yoklamasin la r!» [8] âyet-i kerîmesidir.
Imam Âzam'a göre zimmî (olan gayri müslim) lerin Mescid-i Haram'a girmelerinde bir beis yoktur. Çünkü Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) Sakîf hey'etini kendi mescidinde misafir etmisti; halbuki bunlar kâfir idiler. Âyet-i kerîme müsriklerin, müslü-manlari kendi hükümleri altina alarak istilâ suretiyle Mescid-i Harâm'a giremeyecklerine hamlolunmustur. Zîra evvelce Mescid-i Haram'a onlar bakarlardi. Mekke'nin fethinden sonra böyle bir sey kalmadi. Yahut âyet müsriklerin cahiliyyet devrinde oldugu gibi Kâbe'yi çini çiplak tava'i etmelerine müsaade edilmemesi mânâsina hamlolunur.
2- Ilmin yazilmasi caizdir. Evvelce de beyân ettigimiz vecihle selef bu hususta ihtilâf etmislerse de sonra gelen ulema caiz oldugunda müttefiktirler.
3- Bir kelimeyi mecazî mânâda kullanmak caizdir. Zîra Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem): «Size yazayim» demistir. Halbuki buradaki yazidan muradi yazmayi emir buyurmasidir.
4- Hastalik peygamberlige münâfî degildir. Kötü hâle de delâlet etmez.

---

[1] Bu hadîs Ibrahim b. Muhammed b. Süfyân'in Müslim'den isitmedigi hadîslerden biridir. Bunlar üç yerde olup birincisi «Hac» bahsinde geçti. Ikincisi burasidir. Üçüncüsü ileride gelecektir

[2] Yâni tbni Sîrîn'e.

[3] Âyet-i Kerîme.

[4] SÛre-i Nisa.

[5] Âyet-i Kerime

[6] Ayet-i Kerîme

[7] Ayet-i Kerîme

[8] Sure-I Maîde: 90